

بازار بی‌ماشه چگونه خواهد بود؟!

رویداد بزرگ کتاب یا فروشگاه مجازی

امضای تفاهمنامه آموزشی بین بنادر بوشهر و گروه صنعتی پلیمر

وضعیت تجارت خارجی کشور به کجا خواهد رسید؟

بدون ماشه در نقطه صفر ارزی

اصطلاح snap back یا مکانیسم ماشه، یعنی بازگشت فوری به دوران قبل از معاهده برجام و اعمال تحریم‌ها علیه ایران. در قطعنامه ۲۲۳۱ آمده اگر یکی از اعضای امضاکننده توافق برجام، در اعمال و انجام تعهدات، شکایتی داشته باشد، باید در کمیسیون مشترک برجام رسیدگی شود. اگر توافق نکنند، پرونده به شورای امنیت سازمان ملل ارجاع می‌شود. در شورای امنیت سازمان ملل اگر یکی از اعضای دائم شورای امنیت آن را و تو کند، در آن زمان به‌طور خودکار و بدون نیاز به رای‌گیری، تمامی قطعنامه‌های قبلی شورای امنیت بازمی‌گردد. به زبان ساده مکانیسم ماشه یعنی بازگشت همه تحریم‌های ایران؛ موضوعی که گرچه از سوی آمریکا و دولتمردانش به شدت دنبال می‌شد اما مورد موافقت سازمان ملل قرار نگرفت و رشته‌های دولت ترامپ در این زمینه را پنبه کرد. تا کام ماندن طرح فعال سازی مکانیسم ماشه از نظر سیاسی و نظامی جلوی اعمال بسیاری از محدودیت‌های جدید را گرفت و به نفع کشور بود. اما آیا می‌توان این امر را به نفع شرایط اقتصادی کشور نیز دانست؟ این موضوعی است که در گزارش این شماره

یک معادله چند مجهولی

بیش از این آب در هاون کوبیدن است، چون کانال‌های نقل‌وانتقال مالی، صادرات نفت و دیگر مبادلات ایران خود مکانیسم ماشه‌ای دیگر را علیه ایران اعمال می‌کند اما صاحب‌نظران این دو ماشه را بسیار متفاوت از هم می‌دانند. با این شرایط پرسش این است که حالا که ماشه جهانی علیه کشور چکانده نشده و آمریکا تنها بازیزگر این میدان است، وضعیت ایران در حوزه تجارت و ماه‌های آینده بهبود خواهد یافت یا خیر؟!

نحو مطلوب در ارزیابی برای کشور موفق عمل کند؛ با این حال وقتی صحبت از مکانیسم ماشه و نیت دولت آمریکا برای تحت فشار قرار دادن ایران مطرح شد، باز هم حرف از بدتر شدن وضعیت در حوزه تجارت کلان کشور به میان آمد. اما آیا واقعا جایی برای نگرانی مانده بود؟! در واقع تحریم‌های آمریکا تا امروز چنان بوده که جا برای تحریم جدیدی باقی نگذاشته و اعمال فشار

کارشناسان بارها اعلام کرده بودند تنها در صورتی می‌توان به ثبات نرخ در بازار ارز و بهبود اقتصادی امیدوار بود که وضعیت درآمدهای ارزی کشور مناسب باشد؛ درآمدی که با توجه به کاهش نرخ نفت و محدودیت صادرات تنها از طریق صادرات غیرنفتی باید تامین می‌شد که البته شرایط طوری رقم خورد که این نوع صادرات نیز نتوانست در این تنگنای ارزی به

دوراندیش نبوده‌ایم

را به بعد از آن و تعیین تکلیف انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا موکول کرده‌اند، زیرا باید قبول کنیم که بسیاری از کشورها در حوزه اقتصاد وابستگی‌هایی به آمریکا دارند و نمی‌خواهند خود را وارد یک چرخه تلاقی جویانه ازسوی دولتمردان این کشور کنند. تداوم ریاست‌جمهوری دونالد ترامپ یا پیروزی رقیب او در انتخابات می‌تواند دو موضع گیری کاملا متفاوت در این حوزه را رقم بزند. البته در اقتصاد کلان کشور ما مهم‌تر از واکنش سایر کشورها، موضوعاتی وجود دارد که در برنامه‌ریزی‌های داخلی باید آنها را مد نظر قرار دهیم. سیاست‌گذاران اقتصادی ما باید برای اداره امور اقتصادی و تجاری کشور، در برنامه‌ریزی‌های خود تمام احتمالات را در

نحو مطلوب در ارزیابی برای کشور موفق عمل کند؛ با این حال وقتی صحبت از مکانیسم ماشه و نیت دولت آمریکا برای تحت فشار قرار دادن ایران مطرح شد، باز هم حرف از بدتر شدن وضعیت در حوزه تجارت کلان کشور به میان آمد. اما آیا واقعا جایی برای نگرانی مانده بود؟! در واقع تحریم‌های آمریکا تا امروز چنان بوده که جا برای تحریم جدیدی باقی نگذاشته و اعمال فشار

کارشناسان بارها اعلام کرده بودند تنها در صورتی می‌توان به ثبات نرخ در بازار ارز و بهبود اقتصادی امیدوار بود که وضعیت درآمدهای ارزی کشور مناسب باشد؛ درآمدی که با توجه به کاهش نرخ نفت و محدودیت صادرات تنها از طریق صادرات غیرنفتی باید تامین می‌شد که البته شرایط طوری رقم خورد که این نوع صادرات نیز نتوانست در این تنگنای ارزی به

سیاست‌گذاران اقتصادی می‌توانستند برنامه‌های جامع‌تری برای محدودیت‌های ارزی کشور تدوین کنند؛ در حالی که دیدیم ریخت‌وپاش‌های ارزی کشور برای واردات کالاهایی که برای واردات آنها وجود نداشت تا اواسط سال ۱۳۹۷ نیز ادامه داشت. آنچه ما امروز به‌عنوان محدودیت‌های ارزی با آن مواجهیم، بیش از آنکه مربوط به تحریم‌های خارجی باشد، نتیجه بی‌برنامگی‌های داخلی ما در حوزه اقتصاد است. ما امروز در حداکثر تحریم‌های اقتصادی هستیم و آنچه می‌تواند شرایط ما را بهتر یا بدتر از این کند، برنامه‌هایی است که خود در ادامه مسیر تنظیم می‌کنیم و نباید آن را به گردن تحریم و مکانیسم ماشه و آمریکا بیندازیم.

به شرکای بهتر فکر کنیم

باید بیشتر تمرکز خود را بر هدف‌های تجاری بهتر بگذاریم. در همسایگی ما بازار چندصد میلیون نفری وجود دارد. براساس تحقیقاتی که صورت گرفته ظرفیت بالقوه تجاری ایران با این کشورها به ۲۰۰ میلیارد دلار می‌رسد، این در حالی است که هم‌اکنون میان این کشورها هزار میلیارد دلار مبادلات تجاری انجام می‌شود. این ظرفیت در اختیار ما قرار دارد و رویکردهای اقتصادی مطلوب حکم می‌کند که اقتصاد ایران در این شرایط به این سمت برود، نه اینکه منتظر چراغ سبز از جانب اروپا بنشیند. البته ما باید برای رسیدن به اهداف تجاری خود در داخل نیز برنامه‌ریزی‌های مدونی داشته باشیم تا بتوانیم به مبادلات حداکثری و تکمیل ظرفیت‌های

اما حقیقت این است که روی وعده کسانی که بزرگ‌ترین شریک مالی‌شان امریکاست، نمی‌توان زیاد حساب کرد. همچنین باید به این نکته توجه داشت که ما می‌توانیم به شرکای تجاری بهتر از اروپا بیندیشیم زیرا کل مبادلات ما با اروپا به ۲ میلیارد دلار می‌رسد که از این مقدار نیز تنها ۴۰۰ میلیون دلار صادرات و باقی آن واردات است اما مبادلات تجاری ایران با کشورهای مثل عراق که در همین دوران تحریم نیز با آنها در ارتباط بودیم در سال گذشته بالغ بر ۱۳ میلیارد دلار و در سال جاری تا امروز حدود ۹ میلیارد دلار بوده است؛ در نتیجه مبادلات ایران و اروپا چندان تعیین‌کننده هم نیست و به‌نظر می‌رسد در وضعیت بدون اعمال مکانیسم ماشه نیز ما

یحیی آل اسحاق - وزیر اسبق بازرگانی و رئیس اسبق اتاق بازرگانی تهران: حقیقت این است که مکانیسم ماشه تنها یک عنوان است و ما در این سال‌ها دیدیم که با خروج آمریکا از برجام بسیاری از کشورهای اروپایی نیز عملا از این توافق خارج شدند و روابط خاصی با ایران در چارچوب‌های مورد توافق نداشتند. حالا با فعال نشدن این مکانیسم و تهدیدات جدید آمریکا نباید امید داشت که اروپا تغییر رویه بدهد و این بار جانب ما را بگیرد. در واقع می‌توان گفت وضعیت امروز ما در حوزه اقتصاد تفاوت چندانی با قبل نکرده و نمی‌توانیم در این زمینه روی وعده‌های اروپا حساب چندانی باز کنیم. ایجاد روابط تجاری با کشورهای اروپایی راهکار بدی نیست و می‌تواند به اقتصاد و تجارت ما رونق دهد

سخن آخر

«ماشه‌ای» خوش کنیم و تنها به عکس‌العمل در قبال سیاست‌گذاری‌های کشورهای دیگر بپردازیم. اقتصاد امروز ما نیاز به برنامه‌ریزی‌های کلان و بلندمدت دارد که فرا و ورای تغییر دولت‌ها باشد و ناخوشایندترین وضعیت‌ها را در مسیر خود

به‌نظر نمی‌رسد عمل نکردن مکانیسم ماشه، پایان قصه ما و تجارت جهانی باشد زیرا دشمن «چغرف و بدبختی» مثل آمریکا رویه‌روی اقتصاد ما ایستاده که گویا نمی‌خواهد به این راحتی‌ها از مسیر کنار برود و این یعنی ما که در این سوی میدان ایستاده‌ایم نمی‌توانیم و نباید دل به اتفاقات

نظرگاه

اقتصاد ایران نیاز به اصلاحات جدی دارد

پیشگامان تولید و تجارت بین‌المللی بیبوند. یعنی هر چند بهبود روابط با قدرت‌های اقتصادی جهانی یک ضرورت لازم برای توسعه محسوب می‌شود اما قطعا به‌تنهایی کافی نیست. اقتصاد ایران در چنین شرایطی باید توجه و تمرکز خود را بر حل مشکلات زیربنایی این حوزه بگذارد تا بعد از عبور از این چالش‌ها و آماده شدن بستر لازم، بتوان اهداف از پیش تعیین شده اقتصادی را محقق کرد. با این مقدمات پرسشی که ممکن است به ذهن خطور کند آن است که مشکلات زیربنایی اقتصاد چه مواردی را شامل می‌شوند؟ یکی از این موارد بدون تردید انحصار در اقتصاد است. اتمسفر اقتصادی کشور را برهاری غبار آلود انحصار در بر گرفته و تا زمانی که این برهاری غبار آلود و مه آلود آسمان اقتصاد و فضای کسب و کار را پوشانده باشد، توقع داشتن آسمانی آبی و باثبات در اقتصاد توقعی عیب و بیبوهه است. گزاره‌های انحصاری در اقتصاد ایران آنچنان ریشه دوانده‌اند که اصلاح آن به یک عزم و اراده جدی نیاز دارد؛ بنابراین یکی از موضوعات مهم، انحصار است. مشکل دیگری که از دل مناسبات انحصاری در اقتصاد ایران بیرون آمده، مسئله رانت است. اقتصاد ایران را دامنه وسیعی از روابط

پیشگامان تولید و تجارت بین‌المللی بیبوند. یعنی هر چند بهبود روابط با قدرت‌های اقتصادی جهانی یک ضرورت لازم برای توسعه محسوب می‌شود اما قطعا به‌تنهایی کافی نیست. اقتصاد ایران در چنین شرایطی باید توجه و تمرکز خود را بر حل مشکلات زیربنایی این حوزه بگذارد تا بعد از عبور از این چالش‌ها و آماده شدن بستر لازم، بتوان اهداف از پیش تعیین شده اقتصادی را محقق کرد. با این مقدمات پرسشی که ممکن است به ذهن خطور کند آن است که مشکلات زیربنایی اقتصاد چه مواردی را شامل می‌شوند؟ یکی از این موارد بدون تردید انحصار در اقتصاد است. اتمسفر اقتصادی کشور را برهاری غبار آلود انحصار در بر گرفته و تا زمانی که این برهاری غبار آلود و مه آلود آسمان اقتصاد و فضای کسب و کار را پوشانده باشد، توقع داشتن آسمانی آبی و باثبات در اقتصاد توقعی عیب و بیبوهه است. گزاره‌های انحصاری در اقتصاد ایران آنچنان ریشه دوانده‌اند که اصلاح آن به یک عزم و اراده جدی نیاز دارد؛ بنابراین یکی از موضوعات مهم، انحصار است. مشکل دیگری که از دل مناسبات انحصاری در اقتصاد ایران بیرون آمده، مسئله رانت است. اقتصاد ایران را دامنه وسیعی از روابط

بهبود نمی‌رسد عمل نکردن مکانیسم ماشه، پایان قصه ما و تجارت جهانی باشد زیرا دشمن «چغرف و بدبختی» مثل آمریکا رویه‌روی اقتصاد ما ایستاده که گویا نمی‌خواهد به این راحتی‌ها از مسیر کنار برود و این یعنی ما که در این سوی میدان ایستاده‌ایم نمی‌توانیم و نباید دل به اتفاقات

ما گرفتار ماشه داخلی هستیم

سیدمهر تفسی افقه
اقتصاددان و استاد دانشگاه

گرچه در دنیای امروز پیش‌نیاز یک تجارت خارجی موفق، چه در زمینه واردات و چه در زمینه صادرات، داشتن روابط سیاسی مناسب با سایر کشورها است که متأسفانه ما در شرایط فعلی امکان برقراری چنین ارتباطی با بسیاری از کشورهای دنیا را نداریم اما تمام مشکل ما در این حوزه این نیست. حقیقت این است که در سال‌های اخیر با اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه کشورمان، امکان برقراری رابطه تجاری با بسیاری از کشورهای صاحب سرمایه و پیشرفته وجود ندارد و از سوی دیگر به دلیل قرار گرفتن در لیست سیاه FATF، حتی اگر بتوانیم با تعداد معدودی از این کشورها روابط تجاری ایجاد کنیم، در ارتباطات بانکی و نقل و انتقال ارزی دچار مشکلات فراوان هستیم و اجرا نشدن مکانیسم ماشه فعلا تغییری در این وضعیت ایجاد نکرده است.

در نگاه کلی، داشتن توجه ویژه به موضوع تجارت بسیار مطلوب است؛ به‌شرط آنکه شرایط این کار نیز به‌خوبی مهیا باشد. ما در شرایطی می‌توانیم باوجود تحریم‌های آمریکا که همچنان بر آن پافشاری می‌کند، در تجارت و به‌طور خاص صادرات غیرنفتی که در حال حاضر تنها مسیر ارزی کشور است موفق باشیم که بتوانیم در ابتدا مشکلات و موانع داخلی را در این زمینه برطرف کنیم.

یکی از مشکلات اساسی که کشور ما در حوزه تجارت با آن مواجه است، این است که مقصود از صادرات ارزی برای کشور است و وقتی حجم عمده محصولات صادراتی کشوری مثل ایران از مواد خام و نیمه‌خام تشکیل شده باشد، نمی‌توان آن را برای کشور چندان سودمند دانست زیرا گرچه با این نوع صادرات در ظاهر مقداری ارز وارد کشور می‌شود اما در حقیقت این ارزی با از دست رفتن منابع طبیعی کشور محقق می‌شود. به‌علاوه ما همواره در این سال‌ها دربرابر صادرات و حمایت از این مقوله حرف‌های خوبی زده‌ایم اما در عمل کار چندان‌سی انجام ن داده‌ایم. در واقع ما پیش از آنکه نگران مکانیسم ماشه، تحریم‌های آمریکا و سیاست کشورهای دیگر در قبال تجارت با ایران باشیم، باید ببینیم که خود در فعال نگه داشتن این تجارت چطور عمل کرده‌ایم.

کشور ما ظرفیت‌های قابل‌ملاحظه‌ای دارد اما آیا بدون تحریم‌ها می‌تواند کلیه تجارت را به‌درستی از آب بیرون بکشد و صادرات خود را مبتنی بر ارزش واقعی و ارزش افزوده انجام دهد؟! ما در طول این سال‌ها هیچ‌گاه نتوانستیم این ظرفیت‌های بالقوه را بالفعل کنیم و فقط آرزوهای خود را در قالب شعار بیان کرده‌ایم. شاید یکی از نمونه‌های بارز این شعارزدگی‌ها سند چشم‌انداز باشد که در آن بیشتر از برنامه‌ریزی برای دستیابی به اهداف، آرمان‌ها بیان شده‌اند. ما امروز با تحریم‌های آمریکا مواجهیم اما شاهد این موضوع نیز هستیم که باوجود تمام شعارهای دولتی، همه ارکان دولت ضد تولید هستند. وزارت امور خارجه کشور ما در بعد تجاری به تکامل نرسیده و برخلاف بسیاری از کشورهای پیشرو در این حوزه کمک قابل‌ذکری به توسعه تجاری کشور نکرده است. شاید به‌عبارتی گرفتار مکانیسم ماشه داخلی هستیم. در گمرکات کشور با موانع تجاری فراوانی روبه‌رو هستیم که هر یک مدت رسوب کالاها در گمرک را افزایش می‌دهد. بازرگانان ما از نگاه بالا به پایین بانک مرکزی به شدت دلگیرند و با این روند، در مدت کوتاهی احتمالا شاهد خداحافظی بازرگانان زیادی از این حوزه خواهیم بود که این موضوع دقیقا خلاف خواسته دولت است. در نهایت اینکه به‌نظر می‌رسد اگر کشور ما نیاز به صادرات غیرنفتی دارد و اگر می‌خواهد باوجود تحریم‌ها خود را از نظر اقتصادی همچنان سرپا نگه دارد، در درجه اول باید برنامه‌ریزی جامعی در این باره انجام دهد و سازکار مشخصی را برای این کار تعریف کند؛ و گرنه با شعارهای خوش آب و رنگ نمی‌توان به اهداف صادراتی کشور دست پیدا کرد.

ایجاد روابط تجاری با کشورهای اروپایی راهکار بدی نیست و می‌تواند به اقتصاد و تجارت ما رونق دهد اما حقیقت این است که روی وعده‌کسانی که بزرگترین شریک مالی‌شان امریکاست، نمی‌توان زیاد حساب کرد

پیمان صفر دوست
editor@smtnews.ir